

- 34 *Communis sententia Juristarum est licere, & sequuntur plures Theologi, neque intercedere Usuram:*
- 35 *Fundamentum Juristarum est tex. in l. Curabit præses C. de action. Empti, & Venditi, cum aliis concord.*
- 36 *Non eodem modo Doctores explicant, in quo Æquitas legis consistat.*
- 37 *Considerantur plures, & diversi modi explicandi Æquitatem, dictæ l. Curabit.*
- 38, *& sequentibus, usque ad 52., perpenduntur decem modi explicandi, cum pluribus observationibus.*
- 53 *Resolvuntur argumenta Theologorum, qui dicunt solutionem fructuum compensativorum continere Usuram, & num. 54.*
- 55 *Res, quæ perit, etiam nondum soluto pretio, Emptori perit, licet ei non fructificet, & quare.*
- 56 *Difficultas, quod Vendens habita fide de pretio, carius vendit, ita ut quandoque veniat præsentem pecuniam, ut lucretur fructus recompensativos*
- 57 *Responsio, quod si carius vendat, excedens justum pretium, tunc excessus debet computari in fructus recompensativos.*
- 58 *Vendens habita fide de pretio, licet possit vendere præsentem pecuniam, utitur Jure suo, &*
- beneficio legis.*
- 59 *Etiam data mala intentione contrahentium, potest contingere, quod contractus sit justus, licet propter malam intentionem peccent.*
- 60 *Sententia tam Theologorum, quam Juristarum est probabilis.*
- 61 *Quoties potest suscipi contractus, ut validus sit, & justus, debet suscipi.*
- 62 *Etiam pro foro conscientie.*
- 63 *Confessarius tenetur sequi opinionem probabilem penitentis.*
- 64 *Emptor, qui non solvit pretium rei, eatenus tenetur ad fructus recompensativos, quatenus ipse recipiat fructus ex re; limita tamen si non reciperet ex sua negligentia.*
- 65 *Fructus pendentes tempore contractus, censentur pars fundi, & augent pretium; ideo non veniunt nomine fructuum.*
- 66 *Casu quo fiat venditio, habita fide de pretio, & intelligatur non translatum dominium, donec fiat solutio; ita nec debetur gabella pro contractu, nisi postquam fiat solutio.*
- 67 *Quando non fit solutio propter periculum evictionis, quasi pretium retineatur pro cautione, adhuc debentur fructus recompensativi, quia non debentur propter moram, sed propter æquitatem legis supra explicatam.*

ARTICULUS XXXIX.

De Negligentia Vendentium, & Ementium.

- E**mpio, & Venditio, quæ est unus contractus utrinque obligatorius de re pro pretio tradenda, habet duo sibi substantialia, sine quibus esse non potest, nempe rem, & pretium §. *Pretium instit. de Empti, & Vendit.*, & explicat *Cagnol. in l. 16. ff. de reg. Juris, l. nec Emptio, & si consensu ff. de contrahenda empti.*, in qua *l. nec emptio*, duæ solvuntur difficultates; prima quando venditur jactus retis, vel partus nasciturus, & similia futura in spe, tunc est emptio, & venditio; tamen contingere potest, quod pisces non capiantur, partus non nascatur, & tunc videtur Venditionem, & Emptionem fuisse sine re; tamen solutio est, quod venditur, & emitur, in eo casu spes rei expectata, quæ est res pretio æstimabilis, licet minori, quam res ipsa expectata; Altera difficultas est, posse contingere, quod res non fiat existens ex culpa, & negligentia Emptoris, vel Venditoris, & hic est casus, qui ad nostrum facit institutum, puta quia non apposita sunt retia in capturam piscium, aut avium, vel masculus non conjunctus est femine, ut in Ovibus, Equis &c., & tunc partus natus non est, & solutio est ex *dicta lege*, quod contra negligentem agatur ex empto ad damna, & interesse *l. jactus retis 12 ff. de act. Empti, & Venditi.*
- 3 *Differt autem multum, an ematur, & vendatur*

- empto in principio ff. de actione empti, & vendit.*
- 7 *Dixi, quod Emptor colligat fructus ex re empti, tamquam dominus, non tamen necesse est ad veram emptionem, quod revera venditor sit dominus, cum possit quis vendere rem alienam, & tunc venditor tenetur de evictione, l. qui rem emit. C. de evict., cumque venditor non habeat dominium rei, neque potest illud in emptorem transferre; si verò esset verus dominus, tunc per contractum emptoris, transfertur dominium una cum naturali possessione, l. traditio 20., l. nunquam nuda 31. ff. de acquir. rerum domin., ita ut si inter partes ageretur, ut Venditor non transferret dominium rei venditæ, in emptorem, nulla esset venditio l. penult. ff. de contrahenda empti., sed potius contractus in aliam speciem transiret, ut locationis, emphiteusis &c., vel commodati &c.*
- 8 *Non levis est quaestio, an venditor negligens rem tradere, possit præcisè cogi, an verò loco rei, ad damna, & interesse; præcisè cogi posse, importat, ut ita Jure cogatur, ut rem aliam loco venditæ nequeat tradere; si verò possit rem aliam tradere, ut solvendo damna, & interesse, non dicitur necessitas præcisæ, sed causativa, & certò Jure communi attento, non necessitate præcisæ, sed tantum causativa videtur teneri; ideoque negligens rem venditam tradere, tenetur ad damna, & interesse, l. 1. l. ex emptio §. & in primis §. idem ait, l. si jactus retis, cum aliis concordat, ff. de act. Empti, & vend., l. si traditio C. de act. Empti, & vend., ubi quod Judicis arbitrio taxatur damnum, & interesse, consideratis circumstantiis loci, & temporis, & qualitate personæ, ad latè tradita per *Mascard. de probat. Concl. 934.*, ubi *Concl. 935.*, qualiter hoc damnum, & interesse per juramentum probetur.*
- 9 *Cum distinctione tamen, procedunt plures allegati per *Barbosam in d. l. si traditio n. 5. C. de action. Empti, & Vendit.*, nempe si rem possit tradere, cogatur præcisè, si minus ex culpa sua, tunc causativè, & tunc compellatur ad damna, & interesse *Surd. decis. 253. num. 3.*, & *Consil. 13. num. 25.*, *Barzi decis. 111. num. 4.*, *Cephal. Consil. 407. num. 39.*, *Gibelin. de negotiat. lib. 4. c. 4. artic. à num. 7.*, & pluribus seqq.; Dixi*
- 4 *Similiter si vendatur res possibilis futura, quæ secundum naturam cursum expectatur, multum differt, an spes vendatur; puta si Vendo tibi decem amphoras vini ex vis nascituris in meo fundo; si enim vendo rem, expectandi sunt fructus, donec, vel hoc anno, vel sequentibus enascantur Uvæ; si autem sola spes venditur, non ultra primum annum expectandum erit, sicuti nec ultra primum jactus retis; sicuti *Paulus ex Pedio respondit in l. inter stipulantem §. 3. §. sacram Verf. Pro quo, & illud ff. de verb. oblig.*, & post *Bartol.*, & *Dyn. Paris Syndic. in V. salarium verf. Rex concessit. in narrativa casus.**
- 5 *Dixi, quod de substantia emptionis, & venditionis sit res, & pretium; nomine autem pretii non sola pecunia, sed etiam corpus potest habere rationem pretii, dum datur corpus æstimatum, & habita ratione ad æstimationem, & valorem, servatur æqualitas rei, & pretii, ut ex l. 1. C. de rerum permutatione, ex communiore, & veriori sententia, colligunt Doctores allegati per *Barbosam in ead. l. 1. n. 2.*, & 4.*
- 6 *Negligentia igitur contingere potest, tum ex parte venditoris, tum ex parte emptoris; & quidem ex parte Venditoris, si rem venditam negligat consignare, & tradere loco, & tempore, pro ut fuerat conventum, l. Venditor ff. de evict., l. servus ff. de act. Empti, & Vend., ut Emptor possit uti, & frui, idest commodum, & fructus, ex re empti percipere, tamquam rei dominus, ad differentiam locati, in quo res traditur ad commodum, & fructus percipiendos, non tamquam domino, negligens autem in hoc casu, tenetur ad damna, & interesse, & posset conveniri actione Empti, & Venditi, l. ex*

ex culpa sua, quatenus fuerit in mora culpabili, quia si impossibilitas sine culpa sit, putà, quia animal mortuum est, vel fundus assignatus militibus à Principe &c., tunc intrat regula, quod impossibile non sit obligatio l. impossibile ff. de reg. Jur., sicuti nec tenetur Venditor rem tradere, nisi integro toto pretio recepto, quia emptor solvendo partem pretii tantum, non acquirit rei dominium, neque pro rata pretii soluti, Beltramin. ad Gregor. decis. 347. num. 18. licet pro rata pretii soluti recipiat fructus compensativos, ex æquitate infra explicanda. Antonell. de tempore legali lib. 4. cap. 6. num. 10., & 11., Rota decis. 107. num. 5. p. 3. recent.

10 Item venditor negligens rem tradere, si pretium, aut totum, aut in parte recepit, tenetur pro rata fructuum receptorum, fructus recompensativos tradere emptori, ne rem, & pretium habeat, quod est iniquum, quod non solum secundum Jus Cæsareum, sed etiam Pontificium ostendunt allegati per Rebellum de Just. & Jure tom. 2. lib. 9. q. 14. à num. 11., & per Barbosam in l. curabit sub. num. 4. C. de act. Empt., & Vend., iniquitas autem in eo vertitur, quod Venditor cum alterius Jactura locupletaretur, ut latè examinatur, & deciditur per Rotam coram Gregorio decis. 347., ubi addent. num. 18.

11 Obligatus vendere, quia sic convenit, si negligat potest cogi, aut pro eo potest Judex vendere, & hoc modo cogere ad implendum, l. si ob causam 13. C. de viēt.

12 Sicuti, & potest cogere venditam liberare à Pignoribus, & hypothecis, si negligat, aut recuset, l. ex his prædiis C. de viēt., ubi quod competit actio ex empto. Amat. decis. Marchia 20. num. 24., Gratian. decis. 54. num. 30., Surd. decis. 165. num. 2., & seqq., Merlin. de Pignor., & hypoth. lib. 4. tit. 5. q. 154., & tenetur ad quanti minus, quia resonerata minus valet, quam libera.

13 Tenetur Venditor manifestare vitia occulta rei venditæ, undè omittit talem manifestationem, culpæ imputatur; utrū autem causet nullitatem contractus, vel tantum pretii diminutionem, non unica responsione dissolvitur; nam primò certū est, quod ubi vitium, vel sit in substantia, vel in qualitate, vel in quantitate, tale sit, quo cognito, emptor nullatenus emis-

set, tunc Contractus nullus est, ex defectu consensus, & in foro externo datur actio redhibitoria, ad rehabendum pretium, & rem restituendam. Rebell. de oblig. Justitiæ lib. 9. q. 8., Gibellin. de Negotiat. lib. 4. c. 4. artic. 5. num. 18., Bonacina de contract. dispt. 3. q. 2. puncto 6. num. 2., & si ex tali omiffa manifestatione sequerentur damna Emptori, Venditor teneatur ad ea, l. 1. C. de Adilitiis action., alias omittendo manifestationem, censetur circumvenire Emptorem, ad allegata per Barbosam in dicta l. 1. num. 2., Surd. decis. 146. num. 7., hæc autem omiffio dupliciter contingere potest; primò positivè aliquid efficiendo, ut Vitium lateat; secundò negativè tacendo, scilicet, & non manifestando vitium, quod de se latet; quocumque ergo modo omitat, dicitur vendere in dolo, ac per consequens violat Justitiam.

Tanto magis, si Venditor omninò negasset rem venditam habere tale vitium, tunc enim positivo mendatio vitium occultat, sicque potest hodie exemplificari, curasti proxeneta, ut ad meum famulatum in domum meam recipiam Sticcum, vel Gemmam promittens, quod probi erunt, fideliter gerent famulatum; & tamen sciebas vitio probrosos esse, solitosque furari, aut infideliter inservire, quod Jura exemplificant in servis, nempe mancipiis, & Ancillis, quod Venditor sciens, vitium tamen occultat, & oppositum promittit ad tex. l. Julianus §. item qui furem ff. de action. Empt., & Vend.

15 Si verò vitium non manifestatum tale sit, quo cognito adhuc emptor emisset quidem, sed minori pretio, tunc venditor tenetur restituere excessum pretii, & ad damna, & interesse, alias non servaretur æqualitas pretii ad rem, & rei ad pretium, contractus tamen sustinetur.

16 Non sic, si conditionata fuerit emptio, ea scilicet conditione, si res tale vitium non habeat, quia non verificata conditione defectus consensus; tum quia conditio inducit formam, qua omiffa contractus non fortitur effectum, l. qui hæredi, l. Mævius ff. de condit., & demonstrat., & conditio suspendit actum, donec impleatur, l. si quis sub conditione ff. si quis omiffa causa, & deficienti conditione deficit conditionatum. Bald. Consil. 478. lib. 1., & conditione deficiente,

con-

contractus censetur resolutus usque ab initio, l. necessario §. 1. ff. de peric., & commodo rei vendite, Surd. de alim. tit. 9. q. 4. num. 23.

17 Verum quia potest contingere omiffio manifestationis vitii occulti, vel quia venditor vitium ignorat, vel si novit, tamen artificioso verborum involucro, dicit, se nolle ad quidquam teneri, vel habeat, vel non habeat vitium aliquod res divendita, ut solet contingere in nundinis, & emptoriis; vendit enim aliquis Equum, quem reverà novit habere occultum vitium, sed dicit vendo tibi (pro sacco ossium) & ad nihil teneri volo; In hoc ultimo casu solutio videtur deduci posse, ex l. quero 39. ff. de action. Empti, & Vendit., ubi involucro verborum celatur dolus; & casus legis est, vendit Sempronius agrum dicendo, vendo quidquid possideo intra hos designatos confines, & tamen partem quamdam, inter illos fines scienter non possidebat. Coccin. decis. 521. num. 7., vel vendit agrum hoc alio involucro verborum (si habeat servitutem, habeat, si non habeat, non habeat) in hoc casu venditor tenetur ad damna, & interesse, & quanti minus, quia tale involucrum verborum, tunc tantum prodesse potest, quando venditor re vera ignorasset servitutem; at si sciens, tamen tali involucro, reddit rem dubiam, ita ut emptor non sit certus de vitio, & consequenter concipit aliquam spem de libertate rei, & carius emit sub tali spe circumventus; idè venditor tenetur clarè, & specificè vitium detegere, pro ut novit, nec sufficit sub generali involucro verborum, rem potius occultare, quam manifestare, ut notant D.D. in d. l. Quero, & Alexander Consil. 63. vol. 6., & dicta decis. Coccin.

18 Dictum est (si vitium sit occultum, & latens) nam si patens, Et Emptor diligens possit illud dignoscere, tunc per generalem protestationem, venditor liberatur ab omni onere, & valet contractus, Coccin. 541. à num. 2., & seqq.

19 Si verò Venditor vitium reverà ignoravit, omiffa manifestatione, non fuit causa damni, ac propterea ad damna non tenetur, nisi quatenus pretium receptum excederet verum valorem rei vitiosæ, & tunc remittendum esset ad æqualitatem, quam requi-

rit Justitia commutativa; Venditor ergo sciens vitium, & ad cautellam involucro verborum occultans, dicitur dolosè circumvenire, & decipere emptorem, ad tex. in l. 1. §. 1. ff. de action. Empt., & Vendit., ubi glos. in V. voluit, l. queritur §. si venditor ff. de editio edic., l. qui libertatis 69. ff. de evictio, Antonell. de temp. leg. lib. 2. c. 31., & de materia in l. Julianus ff. de act. Empt., & Vend., Gratian. discept. for. c. 365. nu. 1. 3.

20 Quo verò ad praxim in Nundinis vendendo equo, sub hoc involucro verborum (vendendo sacco ossium), quod importat nolle teneri de vitio, etiam occultis; dico sustineri, quatenus venditor sciverit, scire debuerit, hunc esse stylum in Nundinis, & inter homines vilioris conditionis, qui vulgò dicuntur Baratini, ac per consequens vilius emunt; ea ratione, quia contrahens scit, aut scire debet conditionem ejus, cum quo contrahit, ad allegata per Cognol. in l. 19. ff. de reg. Jur., undè consentit; nec potest dicere, se circumventum; secus extra Nundinas, & inter homines probos, qui bona fide, & cum Justitia debent, & profitentur se contrahere, Gibelin. de Negotiat. lib. 4. c. 4. artic. 5. num. 20., Cepolla de simul. contra num. 22., Stracca de Mercat. p. 2. rubr. de Statu Mercat. n. 7., Tiraquell. de legibus connub. in l. 9. n. 7., Farinac. frag. Crim. V. decipere n. 42.

21 Nec dicas omiffionem manifestationis vitii occulti licere, etiam rigoroso pretio recepto ex reg., (quod contrahentibus liceat se decipere infra dimidium), l. rem majoris 2. C. de rescind. vendit., l. in causa la 21. §. idem Pomponius ff. de minor., l. si hæres la 1. ff. ad l. falcidiam, c. cum dilecti, c. ad nostram, c. cum causa de Empt., & Vendit., & ex allegatis per Farinac. V. Decipere Fragment. Criminal. num. 29., & seqq., & latè Barbo-sa in dicta l. rem majoris C. de rescind. vend.

22 Pluribus enim modis tollitur obiectum; primò, quod leges dicunt contractum non rescindi pro foro externo, ad obtruncandas litium causas, quæ innumeræ quotidie infurderent, non tamen talem deceptionem approbant, ut justam; neque relevat, quod in d. §. Idem Pomponius, habeatur naturaliter licere, cum faciendo in V. naturaliter, quasi idem importet naturaliter licere, ac Justè l. 1., ubi glos. l. filius ff. de condit. Infit., l. qui ad certum ff. locati, dum Theologi conscientiam regunt secundum